

Handwritten signature or mark in the top right corner.

Handwritten text in a decorative box at the top of the page.

საქმის
საქმის

საქმის საქმის

საქმის საქმის

საქმის საქმის

საქმის საქმის

აქობაძე

„ზენ“

ახალი ანბანი

36744

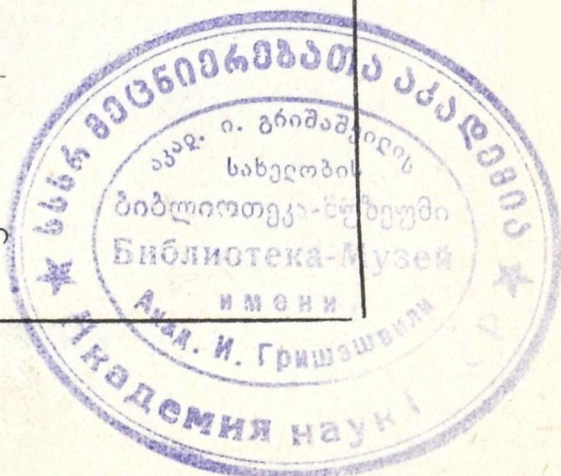
კით მაღლით წაგონებული,
საქმეს რომ მისდგება ზენ,
რომ ნაშრომს დასდო ბეჭედი...
მაგრამ ისწავლე ჯერ ეს: „ზ“;
ბაკი.

წიგნი VII

ზ ა წ ა წ ა ბ ა ტ ა ნ ი კ ა

(სამეფო მცენარეულთა)

თ ბ ი ლ ი ს ი

Дозволено ценз. Тифлисъ, 12 февраля 1893 г.

მცენარის აგებულება

ბამცენარე დაათვალიერე. ერთის შეხედვითვე შეამჩნევ, როგორთოლი ძირს არა ჰგავს, ძირი ყვავილს, ყვავილი ღეროს, ღერო ნაყოფს, — ერთი მეორისაგან განსხვავდება. განსხვავდებიან ისე, როგორც თვალი და ყური ადამიანისა, ხელი და ფეხი, ცხვირი და პირი, მაგრამ ყველა ეს ნაწილები ეხმარებიან ერთი მეორეს ისე, როგორც ასოები ადამიანისა და ყველანი ერთად ერთ მთლიან მცენარეს უდგმენ სიცოცხლესა. სჩანს, მცენარესაცა ჰქონია თავისი საკუთარი ასოები. მაშ, გავსინჯოთ ცალცალკე ყველა ეს ასოები და გავიგოთ, თუ რომელი ასო რისთვისა აქვს მიცემული.

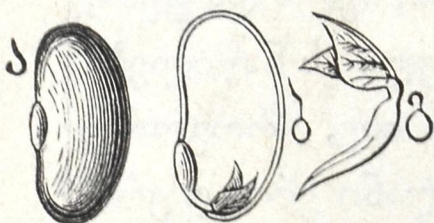
მაგრამ, რადგან ყველაფერი თავიდან უნდა დაიწყოს კაცმა, მოვყვეთ ჩვენც თავიდან.

თესლი

ობიოს მარცვალი რო წყალში დააღ-
ბო და კილი (კანი) გადააძრო, ხელში
ტყუბი ლებანი შეგრჩება. მერე ამა-

საც რო ზურგიდგან სიგრძეზედ ფრჩხილი

ნახატი 1. ა) ლობიოს მარცვალი
ბ) ცალი ლებანი გ) ნასახი.

ჩაუყარო, შუაზედ გადი-
ხეჩება და გულში ერთ
მხარეს ნასახი გამოუ-
ჩნდება. ამ ნასახს რო

კარგა დააკვირდე, ნამ-
ღვილი მცენარე მოგა-
გონდება: ემჩნევა პაწია

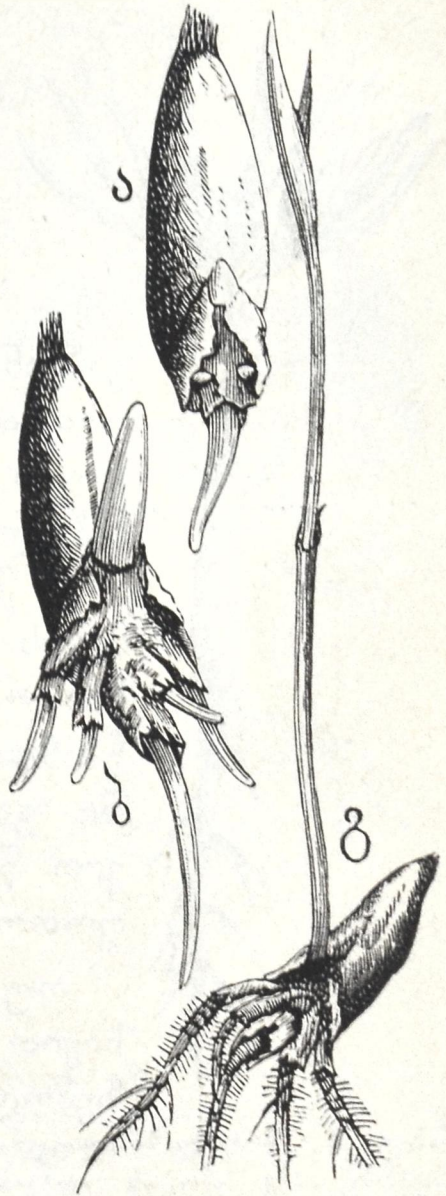
ფოთლები და ნემსის
წვერივით ნამცეცა
ძირი. აქედგან უნდა
ამოვიდეს ნორჩი ლო-
ბიო, ეს უნდა იქცეს
მომავალში მცენა-
რედ. თესლი—იგივე
კვერცხია: როგორც

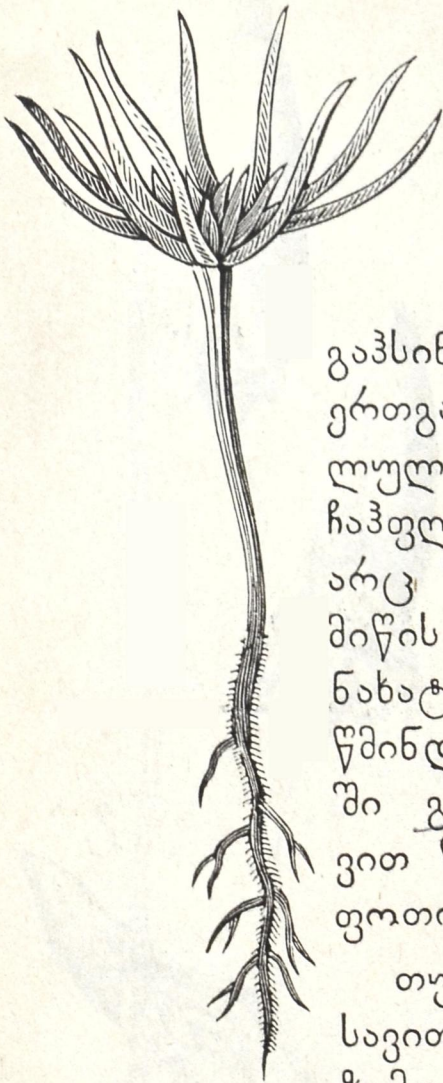
ნახატი 2. ლობიოს მარცვალი მ
წამი გადიებული.

ფრინველი გამოიჩეკება
კვერცხიდგან, აგრეთვე
მცენარე აღმოსცენდება
თესლიდგან.

გინდა მცენარე გაიჩი-
ნო? აილე იმისი თესლი,
ჩათალ მიწაში და მიუმარ-
ჯვე წყალი. რამდენიმე
დღეში თესლი დაჯირჯე-
დება, წყალი ჩაუღვება და
დაღივდება; მერე—ერთის
მხრიდგან კანი გადაერ-
ღვევა და მიწაში ფეხს ჩა-
უშვებს,—ეს იქმნება იმი-
სი ძირი. ეს ფეხი თანდა-
თან გამაღვდება და იმ ოდ-
ნავ გარღვეულ მარცვალს
ზევით ამოიტანს, მიწას
ამოაცილებს. აქ უფრო მე-
ტად გაღივდება, (იხ.
ნხტ.² 5) გადიურის იმ ფომ-
ფლოდ შემოკრულ კანს
და გამოიჩენს ჯერედ გა-
ღუშლელს პირველ ორ

ნახატო 5. ა) გაღიებული შურის
მარცვალი ბ) ექმნება ღირსა და
ფესვებიც გ) კვკვილი

ფოთოლს. ასე ამოდის ლობიო, ასე ამოდის ბევრი, ძლიერ ბევრი მცენარე, მაგრამ ყველა-კი არა.

აი მაგალითად: ჰურის ან ქერის მარცვალი როგაჰსინჯო, ამასაც შეამჩნევ კანს და ერთგანაც, ერთ კუთხეში მიმალულ ნასახს. მაგრამ მიწაში რო ჩაჰტლა და გააღიო, მარცვალი არც შუაზე გადირღვევა და არც მიწის ზევით ამოსცილდება. (იხ. ნახატ. 3) მარცვალს დაფებივით წმინდა ფესვები გამოუვა და მიწაში გაბოძიკდება, ნასახი-კი ზევით წამოვა და თან ერთ მოხვეულ ფოთოლს ამოიტანს.

თუ მცენარის თესლი ლობიოსავით ორად გაიყრება და მიწის ზემოდ ამოსცილდება, მაშინ იმას

ნახატი 4. მრავალ ბიბილოვანი მცენარე. ასე ამოდის ფიჭვის ნამკის და სხვა იმ გვარი სეები.

ორ ბიბილოვანს ეძახიან; თუ ჯეჯილივით ამოდის—ერთ

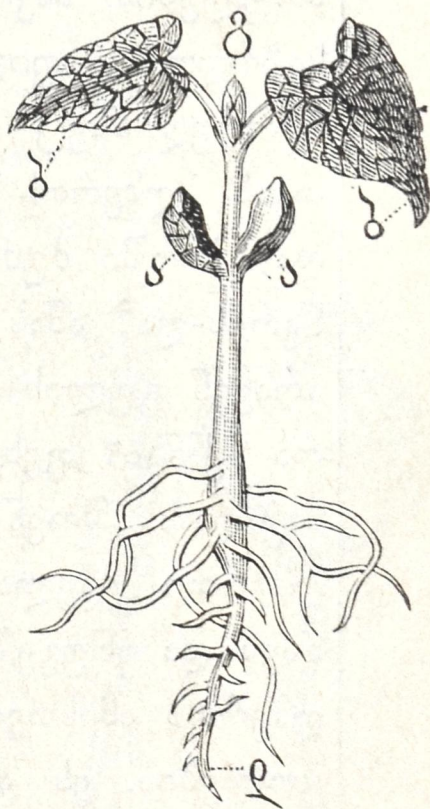
ბიბილოვანს და თუ ლობიოსავით ამოდის,

მაგრამ თესლი ბევრ ნაწილებად გაეყოფა—
 მრავალ ბიბილოვანს. (იხ. ნხტ. 4)

რა საჭიროა მცენარისათვის ბიბილოები?

სლიერ ადვილი მი-
 სახვედრია, თუ
 თვალს ადევნებ ახ-
 ლად ამოსულ ლობიოს.
 პირველში ჯერ მომწვანო
 ფერი დაჰკრავს იმის ბიბი-
 ლოებს და ტლანქი, სქელი
 ფოთლებივითა აქვს აქედ-
 იქიდგან მიმსხდარი. (იხ.
 ნხტ. 5) შემდეგ-კი, რამ-
 დენიც ლობიო იზრდება,
 იმდენი იმისი ბიბილოები
 ილევს, ჰკნება, ფერსა
 ჰკარგავს და ბოლოს სრუ-
 ლიად იჩუტება და სცვივა. ეგრევეა ხორბ-

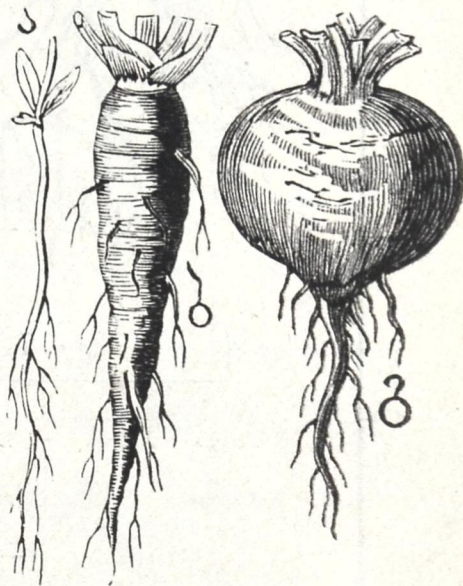

ნახატი 5. ახლად ამოსული
 ლობიო. ა) ბიბილოები ბ) პირ-
 ველი რძი ფოთოლი. გ) კმონ-
 ტი. დ) ძინი და ფესვები.

ლის ბიბილოც: რამდენიც ჯეჯილი იზ-
რდება, იმდენი ის, ფესვებში მიკრული ლე-
ბანი, ილევა და ბოლოს დაჩუტული ისიც
სრულებით სძვრება. მაშ სჩანს, ბიბილოები
საზრდო ყოფილა ნორჩი მცენარისა. ეს
სწორედ ასეც არის. პატარა ყმაწვილის-
თვის ღმერთს დედა მიუცია,—მოჰშივა-
და, პირში ძუძუს ჩაუდებენ. პატარა მცე-
ნარეს-ლა? ამას არც დედა ჰყავს და არც
არავინ გულის შემატკივარი. მოჰშივა-და,
რა ჰქმნას? ფესვები ჯერ არ გაჰმაგრებია,
საჭმლის შოვნა არ შეუძლიან, მაგრამ
ღმერთი ყველასთვის ერთნაირადა ზრუ-
ნავს და უნუგეშოდ არც ეს დაუტოვებია.
ღმერთს ამისთვის დედის ძუძუ თან დაუ-
ყოლებია. ეს არის იმის ბიბილოები: მოჰ-
შივა-და, სწოვს თავისთვის არხეინად ბიბი-
ლოებს, როგორც ყმაწვილი თავის დედის
ძუძუს.

ძირი

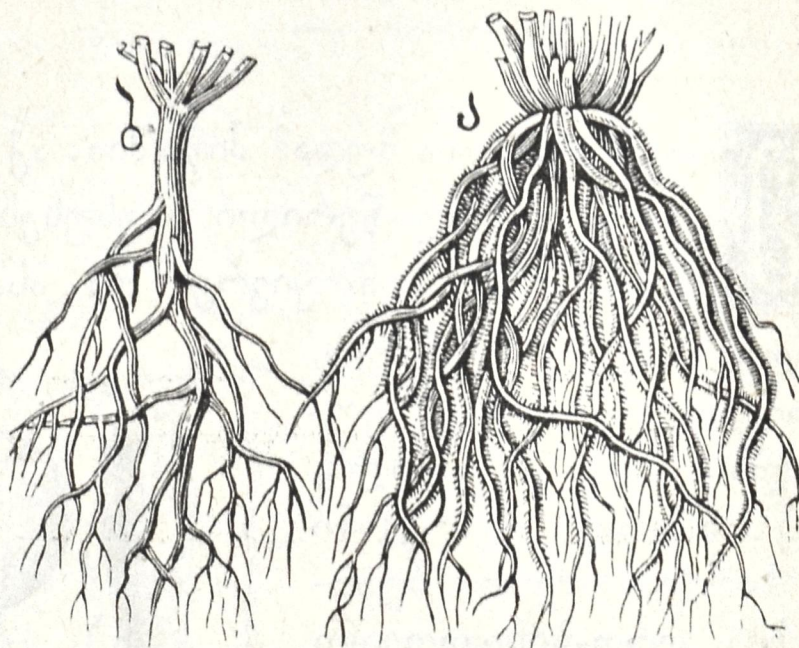
ძირი მცენარისა მუდამ მიწაშია. აქ ის თავისი წვრილ-წვრილი ბუსუსებით სწოვს მიწის სინოყიერეს და ასაზრდოებს მთელ მცენარეს. ძირი არ იბავს არც ფოთოლს, არც ყვავილს, არც ნაყოფს. გარეგანი სანახაობით ძირი ბევრგვარია. ერთ-ბიბილოვანი მცენარის ძირი შესდგება წვრილ-წვრილ ძაფებსავეთ ფესვებიდგან, ორ-ბიბილოვან და მრავალ ბიბილოვან მცენარეებს-კი ნამდვილი ძირები აქვთ. (იხ. ნხტ. 6 და 7).

ნახტ. 6. სხვა და სხვა გვარი ძირები.

ძირი ბალახეულობისა სძლებს ერთს ან

ორ წელიწადს, ხეებისა და ბუჩქებისა-კი
მრავალ წელიწადს...

ნა ხატო 7. სსუა და სსუა გგანი ძიბუბი.

3

ღერი

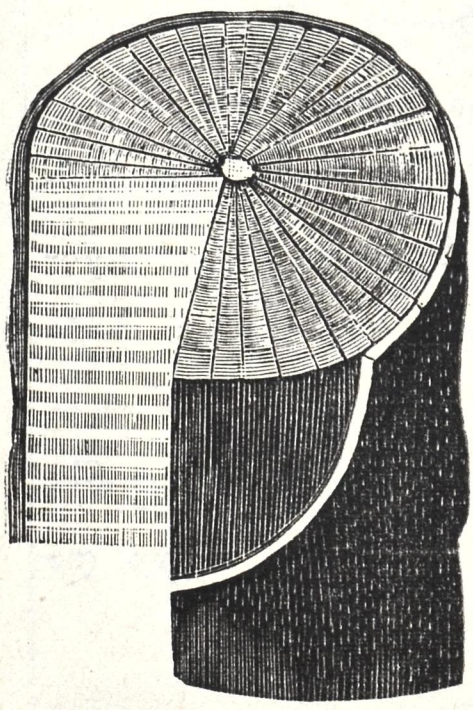
ღერი იკეთებს ტოტებს, იბავს ფო-
თოლს, კვირტს, ყვავილს და ნა-
ყოფს. ღერიც ძალიან ბევრგვარია.

არის მრგვალი, სამკუთხი, ბრტყელი, გამობერილი; არის ღერი სწორე, მრუდე, წახრილი, მიწაზე გაკრული, ხვეული, ხლართული (წნეხილი). იმ ადგილს, სადაც ღერს გამოუვა ფოთოლი ან ტოტი, ჰქვიან მუხლი. მუხლი ზოგ ღერს ახლო-ახლო აქვს, ზოგს შორი-შორს. თუ ხის ღერი ძირიდგანვე ისეა ტოტებად ამოყრილი, რომ ტოტები და უმთავრესი ღერი ერთმანეთისაგან არ გაირჩევიან, მაშინ ამისთანა ხესა ჰქვიან ბუჩქი ანუ ჩირგვი; თუ ბუჩქი ეკლებიანია — ძეძვი. ღერი ჰქვიან საკუთრივ ხის ტანს; პურის მცენარეებისას ეწოდება ნამჯა და ბალახებისას — ზრო

ხის წლოვანობა

ინდა გაიგო, რავდენი წლისაა ირემი? გაუშინჯე ჩხა და რამდენიც ტოტი აქვს ზედ გამოსული, იმდენი წლისა იქმნება. გსურს შეიტყო წლოვანობა კამე-

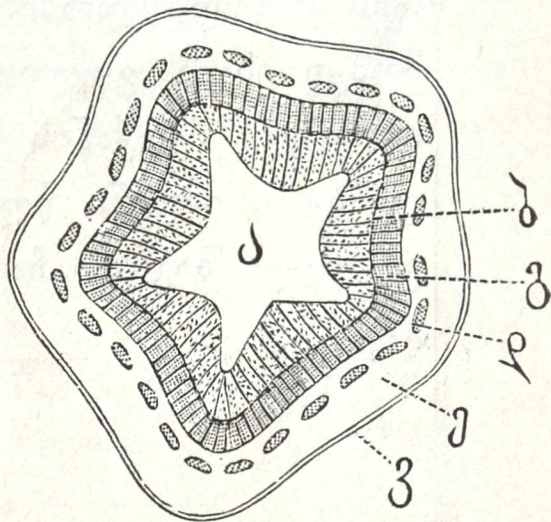
ჩისა, ხარისა ან სხვა რქიანი საქონლისა, — დაჰხედე რქაზე და რამდენიც ჯდე აქვს ზედ შემოვლებული, იცოდე, იმდენი წლისა ყოფილა. მაგრამ როგორ გამოვიცნოთ ხის წლოვანობა? არც ეს არის ძნელი შესატყობი, მხოლოდ ამის გაგებას თვით ხემ თავი უნდა ანაცვალოს.

ნახატი 8. მოწი დიდი ხისა.

აბა დაათვალიერე ახლად გადაჭრილი ხის

მორი. აი ეს მორი დიდი ხისაა. აი ესეც პატარა, ახალგაზდა ხის მორი. (იხ. ნხტ. 9) თითქოს მთელი ამოდენა მორი წვრილ-წვრილი წრეებიდგან არის შემდგარიო. ეს ნამდვილად ასეც არის. გარეთა წრესა ჰქვიან ხარალი, იმის შიგნითას — მერქანი

(ნამდვილი ხე), და სულ შუალას—გული. ხარალის გარეთა პირსა ჰქვიან ქერეჭი, შიგნითას ქურთენი. მერქანსა და ქურთენს შუა არის ერთი პატარა წრე, რომელსაც აფსკას ეძახიან. ამათში ყველაზედ მაგარია მერქანი, ყვე-

ნახატი 9. მორად გადაჭრილი ახალგაზდა ხე. ა) გული ბ) მერქანი გ) აფსკა დ) ქურთენი ე) ქერეჭი ვ) ქერეჭი.

ლაზედ ნაზი—აფსკა. აფსკა ძალიან სიფრიფანა წრეა და ხის მოჭრის უმაღლვე შრება— აღარც-კი ემჩნევა ხოლმე. აფსკა ძალიან

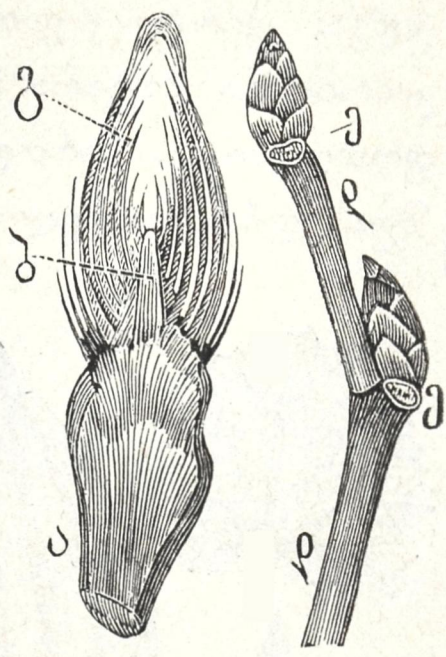
წყლიანი წრეა და ლიპილორწოიანი. ეს წრე
პატარა ხეებს უფრო ჭარბადა აქვთ, სანამ
დიდრონ ხეებს. ამისაგან არის, რომ ახალ-
გაზდა ხეს ისე ადვილად გადასძვრება ხოლმე
ხარალი. აფსკა ყოველ წლოვით თითო
კეც სისქეს შესძენს ხოლმე ხესა, ისე რომ
ხეს ყოველ წლოვით თითო წრე ემატება.
მოჰყე ეხლა გულიდგან დაწყობილი და
დათვალე მერქანის წრეები. რამდენი წრე-
ცა აქვს, იმდენი წლისა იქმნება, მხოლოდ
გული-კი შიგ არ ჩაათვალო.

4

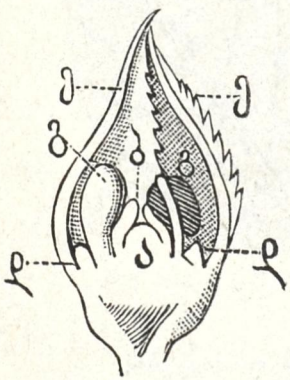
კვირჭი

 ადგა შემოდგომა. დასცვივდა ხეს
ფოთოლი და დარჩა ზამთრისთვის
შიშველ-ტიტველი. ელის საწყალი
მოუთმენლად გაზაფხულს, რომ შეიმოსოს

ისევ მწვანე კაბითა; მაგრამ საიდგან-ლა შეუძლიან გამოიღოს ხემ მწვანე ფოთოლი ხეს ამისი თაღარიგი ადრევე ჰქონდა დაჭერილი. ყველა ფოთლის ძირში მეჭეჭსავით პატარ-პატარა სხურპლი ჰქონდა მიმჯდარი. როდე-

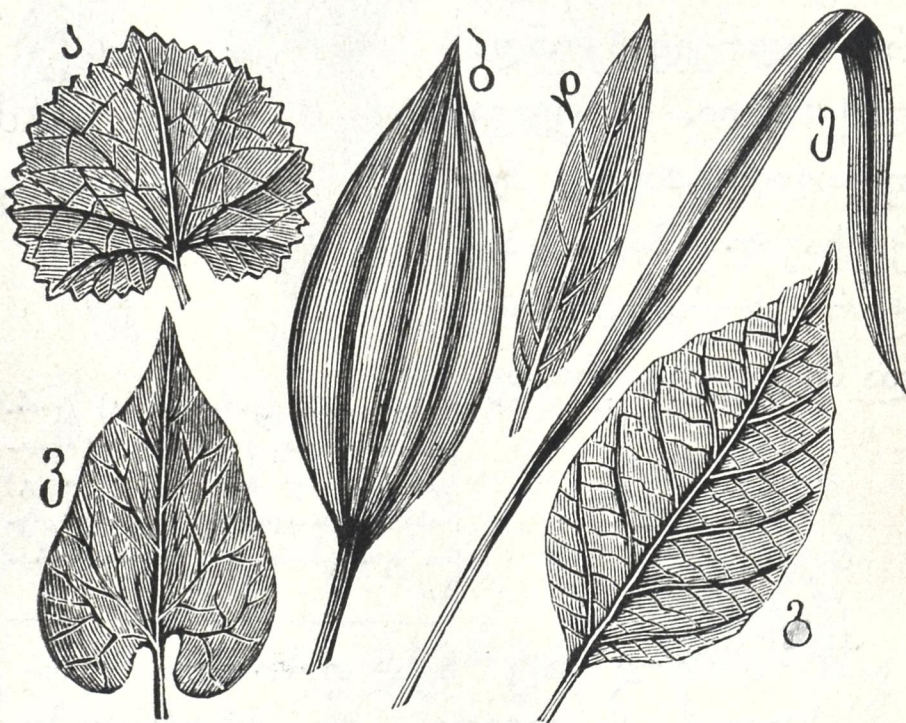
ნასსტი 10. კვირტები. ა) კვირტი თავდათავ წაჭრილი ბ) აქედგახ ენდა გაიზარდოს დეტი ბ) ნასსხი ფოთლებისა დ) მუხლეუბი ტოტებისა ე) ნაუფთღარესი.

ნასსტი 11. კოკორი თავდათავ წაჭრილი. ა) შირი; ბ,გ,ბ) ნასსხეუბი ყვავილის ასოებისა; ე,ე, დ,დ) ნასსხეუბი ყვავილის ჯიღისა და ბუღისა

საც ხეს ფოთოლი დასცივდა, ეს სხურპლები ზედვე შეჰრჩა. ამ სხურპლებსა ჰქვიან კვირტი. (იხ. ნსტ. 10) იი დადგა გაზაფხულიც, ხეს წყალი ჩა-

უდგა; კვირტიც გათამამდა, გახელდა და
 გამოიტანა პატარა ნეკერი თავის პატარა
 ფოთლებითა. მართლაც-და, კვირტი რომ
 შუაზედ ჩასჭრა, თვალწინ წარმოგიდგება ნამ-

ნახატი 12. სხვა და სხვა გვარი ფოთლები.

დვილი ხის ტოტი—შეამჩნევ შუაში ღე-
 როს და ზედაც პაწია ფოთლების გამოხა-
 ტულებას. კვირტი ორნაირია: არის კვირ-

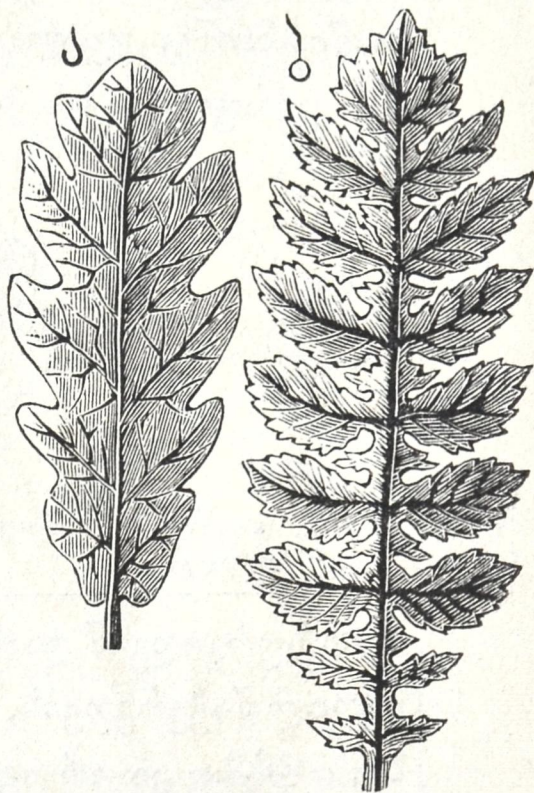
ტი სატოტე, არის საყვავილე (იხ. ნხტ. 11)—საყვავილე კვირტი რომ მოიზრდება, კოკორი ჰქვია.

5

ფოთოლი

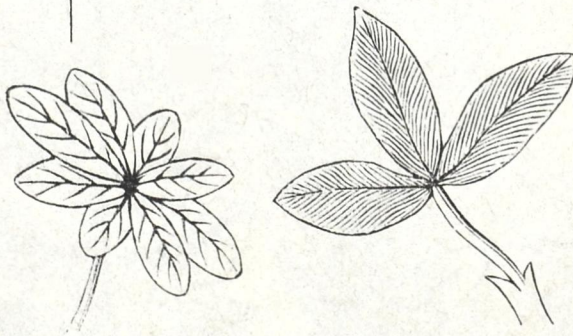
ი ესეც სხვა და სხვა ნაირი ფოთლები (იხ. ნხტ. 12 და 13), აი ესეც უყუნწო (იხ. ნხტ. 3). არის ისეთიც, რომ ერთ ყუნწს რამდენიმე ფოთოლი აქვს მიმჯდარი (იხ. ნხტ. 14 და 15). ამისთანა ფოთოლსა ჰქვია

ნახატი 13. სხვა და სხვა გვარი ფოთოლები.

რთული ფოთოლი. ფოთლები განსხვავდებიან აგრეთვე ნაპირების მოყვანილობით (იხ. ნხტ. 16). მაგრამ როგორც უნდა იყოს

ფოთოლი: ყუნწიანი თუ უყუნწო, მარტივი (ცალი) თუ რთული, ასეთი თუ ისეთი მოყვანილობისა, ასეთი თუ ისეთი ნაპირებიანი, მაინც ყველა ფოთოლს ზევით-ქვევით ფერფლი აქვს გადაკრული და შიგაც

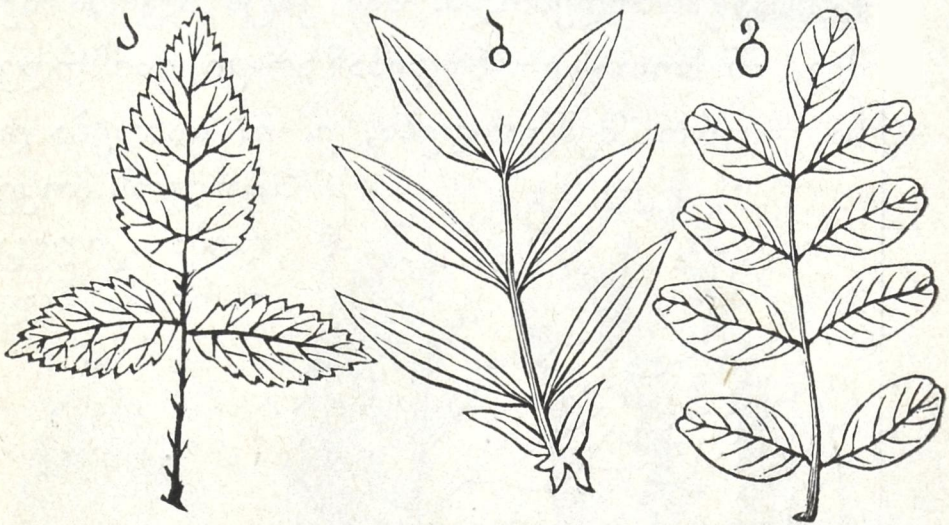

ნახატი 14. სხვა და სხვა გვარი რთული ფოთლები.

ძარღვები გაბმულ-გამობმული. თვით ძარღვებიც სხვა და სხვა ფოთოლს სხვა და სხვა გვარადა აქვს გასულ-გამოსული (იხ. ნხტ. 17 და 18). ფოთოლს

რომ ზურგიდგან დაჰხედო, შეამჩნევ წვრილ-წვრილ ნაჭვრეთებს, ეს არის იმისი ფოსოები. დასხმატე კი არ იცის ფოთოლმა ერთნაირი (იხ. ნხტ. 19). არის, რომ ჭახრაკულად მისდევს ერთი ფოთოლი მეორეს; არის, რომ ორ-ორი ფოთოლი ერთად სხედს, ერთი მეორის პირ-დაპირ; არის აგრეთვე, რომ ყველა მუხლს შემორიგებული აქვს

გარს ჯილასავით რამდენიმე ფოთოლი.
 ფოთოლი ჩვენებურ მცენარეულობას გა-
 ზაფხულზე გამოხდის და შემოდგომაზე და-
 სცვივა. ცხელ ქვეყნებში-კი მომეტებულ

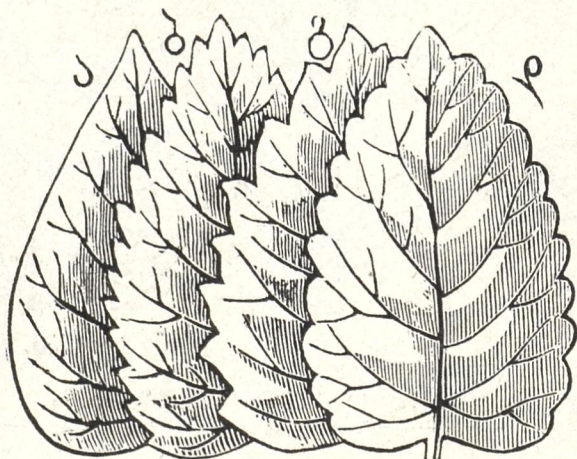
ნახატ. 15. სსკა და სსკა გვარის რთული ფოთლები.

ნაწილად ხე, თუმცა იცვლის ფოთოლს, მაგ-
 რამ ჩვენებურ ბზასავით ზამთარ-ზაფხულ
 სულ შეფოთლილია.

განა მცენარე სჭამს?

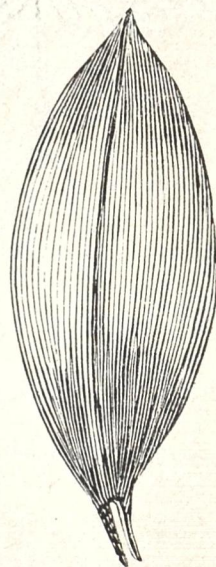
მცენარე სჭამს კიდევ, სუნთქავს კიდევ. რომ არა სჭამდეს, ხო არც გაიზრდებოდა. აბა კაცს ნურას აჭმევ, ვნახოთ — გაიზრდება? არ-კი გაიზრდება, უფრო შემცირდება, ე. ი. გახდება და ბოლოს მოკვდება კიდევ. ესრევეა მცე-

ნახატი 16 სსკა და სსკა გვარი მოყვა ნიღაბს ფოთლის ნაპირებისა.

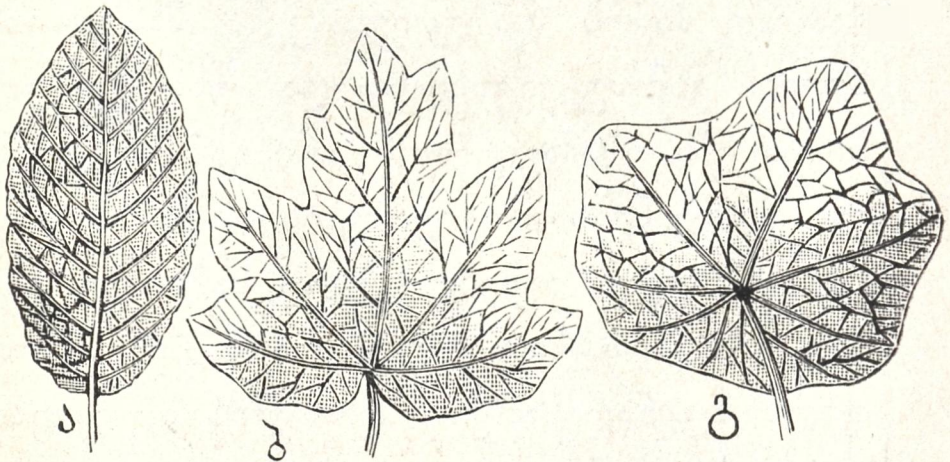
ნარეც: თუ საზრდოს არ მისცემ, დაჭკნება და შემდეგ სრულიადაც გახმება ანუ მოკვდება.

მცენარე ჭამით-კი სჭამს,

ნახატი 17.

მაგრამ პირი ჩვენებურად არა აქვს მოწყობილი, — პირი ფეხებზედ აბია. მცენარე რომ მიწიდგან სიფრთხილით ამოიღო, შეამჩნევ ფესვებზე პატარ-პატარა ჩხვილს, მოთეთრო და მოგრძო ლოლოშებს, ეს არის მცენარის ტუჩები, ამითი სწუწნის ის საზრდოს; ამ ლოლოშებსა ჰქვიან ჩინჩლი. როდესაც მცენარეს ძირში წყალს დაუსხავ,

ნახატი 18. სხვა და სხვა გვარად გასულაგამოსული მარღვეები.

წყალი მიწას გაადლლუებს და აბა მაშინა ნახე შენ იმისი დორანი: ამოსწოვს ამ ჩინჩლებით რაც-კი რამ სიკეთე აბადია იმ გადლლუე-

ბულ მიწას. ამ წვენს ფესვებში გაისტუმრებს, ფესვები უფრო ზევით გარდასცემენ და წვენი ხის ღერში მოექცევა.

მიჰყვება წვენი მერქანს, ავა ღერში, გავაგამოვა ტოტებში და მიატანს ფოთლებს. შევა ფოთოლში, გაჰყვება ყველა იმის ძარღვს და მოედება მთელ ფოთოლს. აქ ამ ფოთლის ფოსოების შემწეობით შეეხება გარემო ჰაერს და გარდასცემს მას თავისათვის გამოუყენებელსა და უსარგებლო ნაწილებს. სამაგიეროდ იმისგან მიიღებს და შეითვისებს ზოგიერთ ისეთ ნაწილებს, რაც იმისთვის აუცილებლად საჭიროა. ეხლა ცხადადა სჩანს, თუ რა საჭირო ყოფილა მცენარისათვის ფოთლის ძარღვები და ფოსოები.

აქ ფოთლებში შეიმუშავება ის მიწიდგან ამოწოვილი წვენი და შემუშავებული უბრუნდება უკან ისევ მცენარეს. დაჰყვება თავქვე, მაგრამ წინანდელის გზით-კი აღარ,

ეხლა ქერქს ჩამოჰყვება და ასაზრდოებს ყოველივე ასოს მცენარისას. ამ წვენისა კეთდება შემდეგში ფესვები, ღერო, ტოტები, ფოთლები, კვირტები, კოკრები, ყვავილები და ნაყოფი.

ნახატი 19. სხვა და სხვა გვარი დასხმა ფოთლისა.

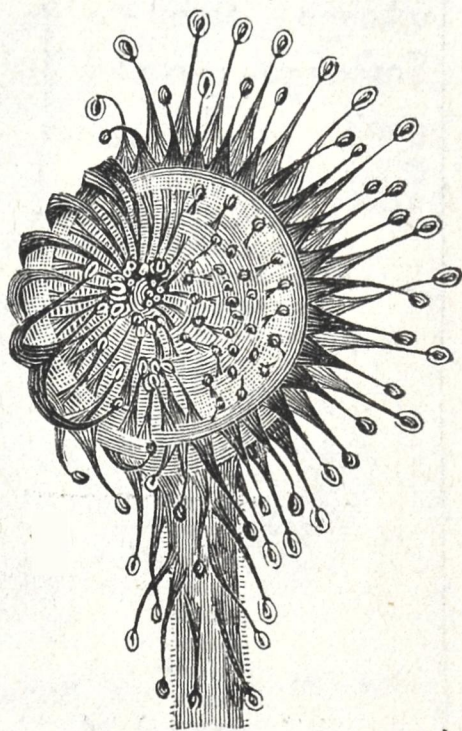
ზევით მიმდინარე წვენის მოგზაურობა ადვილი შესამჩნევია. წააჭერ გაზაფხულზედ რომელიმე ტოტს წვერი და წყალი გადმოუვა. ვის არ გაუგონია: „ბაღში ვაზი ობო-

ლი მეტის ლხენითა სტირისო“. მართ-
ლაც, გაზაფხულზე რომ ვაზს გაჰსხლავენ
და წვენი გადმოუვა ხოლმე, იტყვიან:
„ვაზი ტირისო“, „ვაზს ცრემლი სდისო“.
აგრეთვე ადვილი შესამჩნევია ზევითა მო-
მდინარე წვენის მოგზაურობა. ერთ რომე-
ლიმე შტოს რომ გარეშემო სალტესავით
წვრილად ქერქი შემოაჭრა და შემოაცა-
ლო, თავქვე წამოსული წვენი იმ სალტეს ვე-
ლარ ჩამოსცილდება (რატომ?) და სულ იმის
ზევით დატრიალდება. მაშინ ქვემოთი ნაწი-
ლი დაიჩაგრება და ზევითი-კი უფრო გა-
თამამდება. თუ ამასთანავე იმ შემოჭრილ
სალტეს ზევით ნაყოფი ასხია, ნაყოფიც
უფრო მსხვილი და უფრო უკეთესი იქმ-
ნება.

ხორცის ჭამია

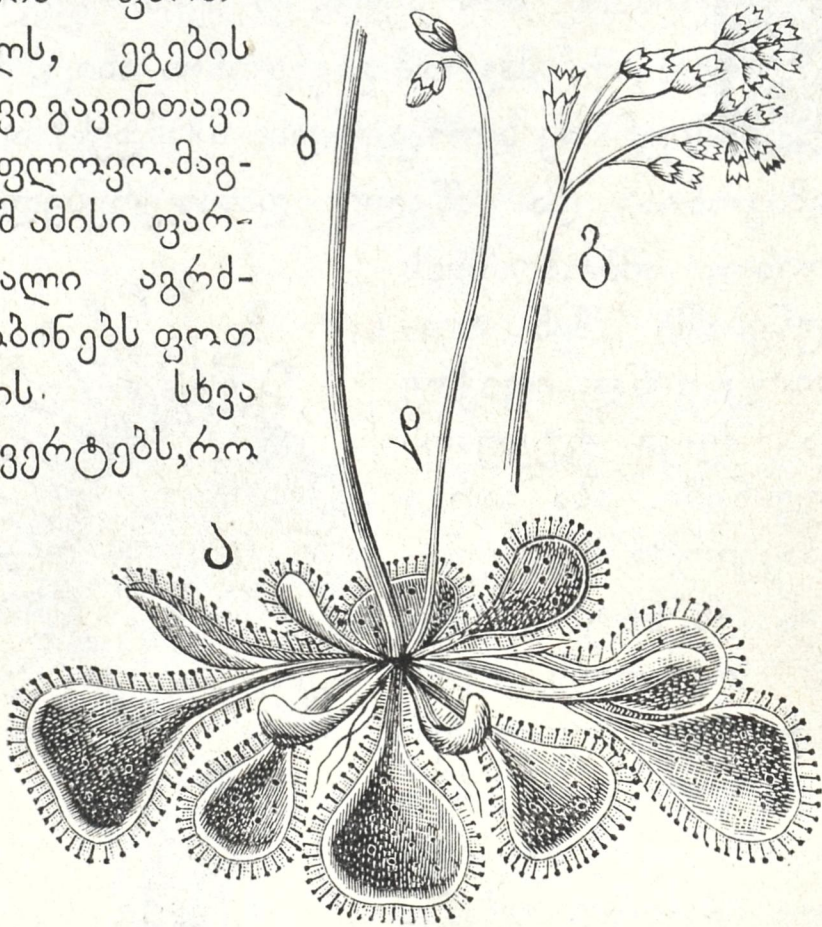

მცენარე რო სჭამს, ეს ჩვენ ყველამ
 ვიცით, მაგრამ გაგიგონია ისიც, რო
 მცენარე ხორცეულსა სჭამდეს? არც
 გამიგონია და ძნელი დასაჯერებელიც
 არისო, ამბობ შენს
 გუნებაში. შენ რო-
 გორც გინდა იფიქრე
 და მე-კი უტყუარს
 გეუბნები. აბა კარგა
 დააკვირდი ამ მცენა-
 რეს (იხ. ნხტ. 21) და
 ამ ფოთოლს (იხ.
 ნხტ. 20). ფოთოლს
 წკვერტის თავებზე
 თითო წვეთი ბჭყვრი-
 ალა ლორწო უჩანს.
 ეს ლორწო მიიტყუი-
 ლებს ხოლმე ბუზებს,
 კოლოებს და სხვა მწე-
 რებს. დააჯდება კო-

ნახტო 20. ფოთოლი ცკრია-
 ნასი (გადიდებული). ზოგი
 წკვერტი გადმოკმეტილი აქვს.

ლო ფოთოლს, ჰგონია — ლორწოს ამოვსუ-
 ტავო და ზედ-კი მიეკვრის. მიეკვრის და შეჰ-
 ქმნის ფართ-
 ხალს, ეგების
 თავი გავინთავი
 სუფლოვო. მაგ-
 რამ ამისი ფარ-
 თხალი აგრძ-
 ნობინებს ფოთ
 ლის. სხვა
 წკვერტებს, რო

ნასახი 21. ცვრიანა. ა) ფოთლები ბ) ზრთ გ) ზრთს წანაჭეში
 თავი დ) ზრთ გაუშლელი კოკრებით.

ნანადირევი ვიგდეთ ხელთაო; ისინიც
 თითო თითოდ ზედ გადაეკეცებიან, გადაა-

დენენ თავის ლორწო-
 იან წვეს და 15 წამის
 შემდეგ რო ჰნახო, საწ-

ნახატო 22. ბუშოყლაპის.

ყალი კოლო გამოსუტული ეგდება და
 ფოთოლი-კი ისევ სანადიროდ იქმნება გამ-
 ზადებული.

ნახატი 23. მწერიჭკრია.

არა თუ კოლო, ერთი პატარა ხორცის ნაჭერი რო დაადო ზედ ფოთოლს, იმასაც ისე უზამს. ერთის სიტყვით, ეს მცენარე ნამდვილი ხორცის ჭამიაა — იჭერს და სჭამს ცოცხალ არსებას. ამისთანა მცენარეები კიდევ სხვაც არის. აი ეს „ბუზი-ყლაპია“ (იხ. ნხტ. 22) და ეს „მწერი-ჭკრიაც“ (იხ. ნხტ. 23) ხორცის ჭამიებში უნდა ჩაითვალოს.

მუქთახორა

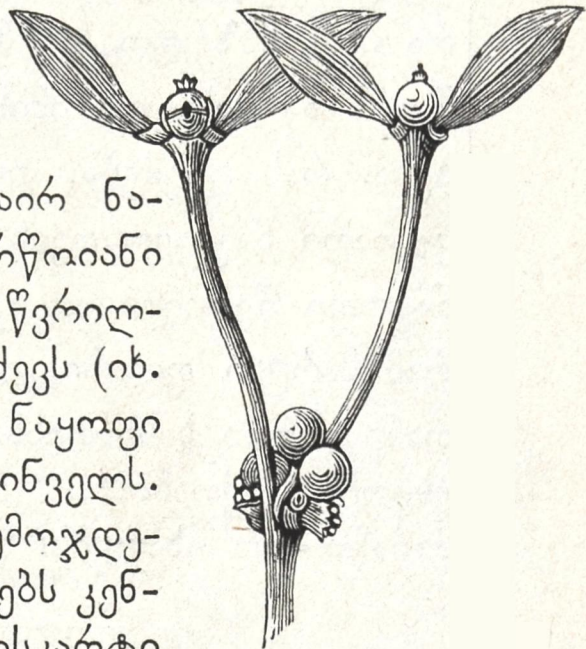

ის არ უნახავს ფითრი, ვაშლის ან პანტის ხეს რო შეეკედლება და ზამთარ ზაფხულ მწვანედ არის ხოლ-

მე გაფოთლილი. ხშირად იციან: „ჩვენმა მსხალმა ფითრი მოისხაო“, თითქო ფითრი იმ ხის ნაყოფი იყოს. არ-კი მოისხა, თავის თავად ჩაეთესლა — ფითრი აბუჩი სტუმარია.

ის ისხავს ერთნაირ ნაყოფს. ნაყოფი ლორწოიანი იცის და გულში წვრილ-წვრილი თესლი უძევს (იხ. ნხტ. 24). ეს ნაყოფი ძლიერ უყვარს ფრინველს. შეამჩნევს ფითრს, შემოჯდება ხეზე და დაუწყებს კენკვას. კენკვაში ნისკარტი ლორწოთი ესვრება და იმისი წვრილ-წვრილი თესლები ზედ მიეკვრის ხოლომე.

გაძლება ფრინველი, გადაფრინდება სხვა ხეზე და მოჰყვება იქ ნისკარტის წმენდას. თუ ნისკარტზე თესლი ჰქონდა მიკრული, აქ, ნისკარტის წმენდაში ხის ტოტს მი-

ნახატი 24. ფითრის ტოტი.

ეკვრის და ზედ დარჩება. მერე თავის თავად გალივდება და გაბოძიძკდება: ჩაუშვებს ფესვებს ამ ხის ტოტში და შვილივით გულში ჩაეკვრება. მაშინ ამას ფიქრი აღარა აქვს, საზრდო არ შემოაკლდება. სწოვს წვეწვანს ამ ხეს და იმისი საზრდოთი იკვებება. რას დაეძებს, თუ ამ ხეს თავისი საკუთარი ნაყოფისთვის წვეწვანი აღარ ეყოფა: ნაყოფი წვრილი და უწყლო ექმნება. მაგრამ მარტო ფითრი-კი არ გეგონოთ ამისთანა ცუდი ხასიათისა. ბევრი სხვაც არის ესეთი მუქთახორა: თუ არ მცენარეზე, მიწაში არ იხარებს.

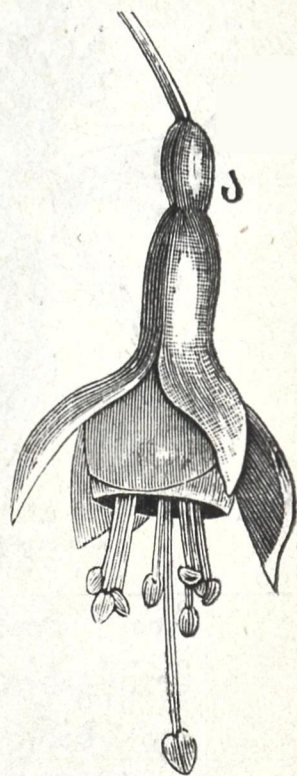
ყვავილი

შვენიერი სანახავია გაზაფხულზე ბაღები და მინდვრები. რა მოდგმის, რა მოყვანილობის ყვავილს არა ჰნახავს აქ კაცი. წითლად, ყვითლად და

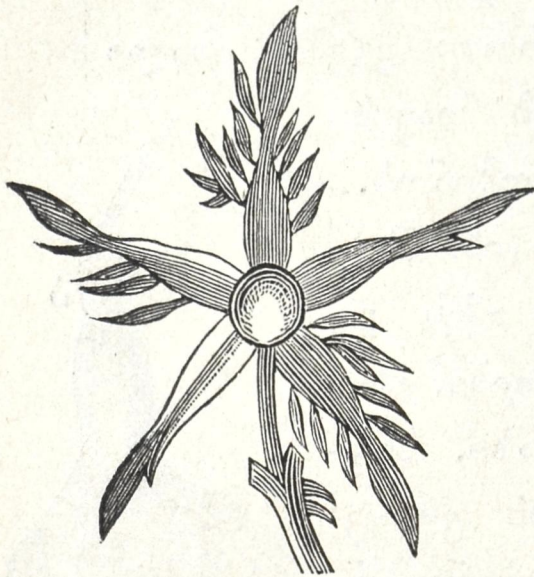
თეთრად არის გადაპენტილი ხეხილი. მოვწყვიტოთ ჩვენც ერთ-ერთი ყვავილი და დავათვალიეროთ: ეგების ახალი რამ გვასწავლოს, ეგებ თავისი ამბავი მაინც შეგვატყობინოს.

აი ესეც ყვავილი (იხ. ნხტ. 25). ძირში მიმსხდარი აქვს კერეჟი მომწვანო ფოთლები. იმათ შიგნიდანა სხედს ნაზი, სიფრიფანა, ლამაზი ფერის ფურცლები. მოვაშოროთ ესენი ერთი-ერთი და მეორეც და ვნახოთ რა დარჩება. დარჩა სულ წმინდა ქინძისთავებივით რალაც ნაწილები, მხოლოდ შიგ შუაში მოჩანს უფრო ცოტა მოზრდილი ასო, უყურო ჩარექასავით მოყვანილი. აქედგანა სჩანს, რო ყვავილი შესდგება ოთხი სხვა და სხვა ნაწილებიდან. დავარქვათ პირველს სახელად

ნახტ. 25. სწული ყვავილი.

ბუდე, მეორეს ჯილა, მესამეს-მტვრიანა,
და მეოთხეს—ბუტკო.

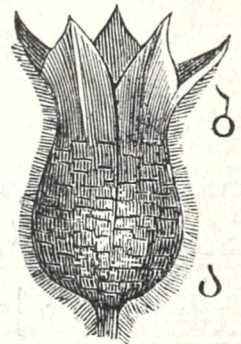

ნახტი 26. სხვა და სხვა გვარი ბუდე-
ები ყვავილისა.

1) აი სხვა და სხვა
ყვავილის ბუდეები
(იხ. ნხტ. 26, 27,
28). როგორცა ჰხე-
დავ, ბუდე შესდგება
რამდენიმე მაგარი
ფოთლისაგან. ეს
ფოთლები ხან სრუ-
ლიად შეხორცებული
არიან ერთმანეთში,
ხან ნახევრად, ხან სუ-
ლაც არა. ფერი უფ-

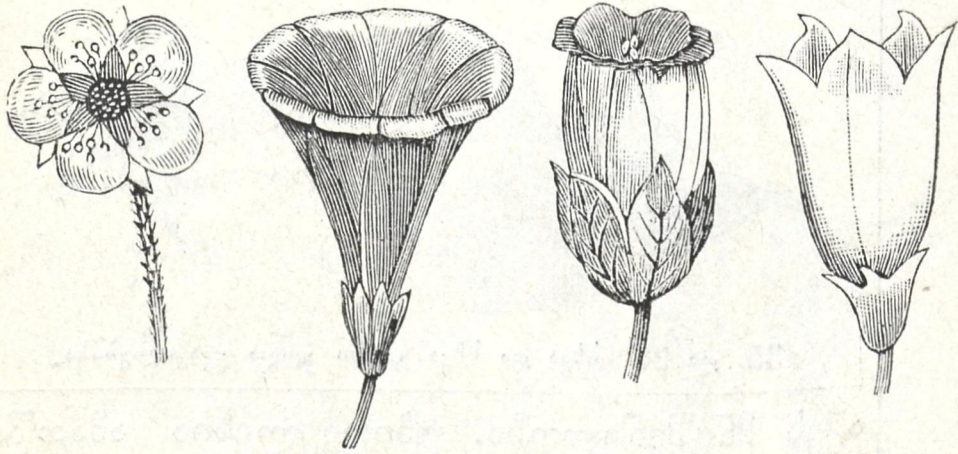
რო მომეტებულად
მომწვანო აქვთ, თუმ-
ცა ხანდისხან სხვა
ფერიც დაჰკრავს
ხოლმე.

2) ესეც სხვა და
სხვანაირი ჯილა ყვავილებისა
იხ. ნხტ. 29, 30, 31, 32, 33,
34, 35, 36, 37, 38, 39). ჯილა

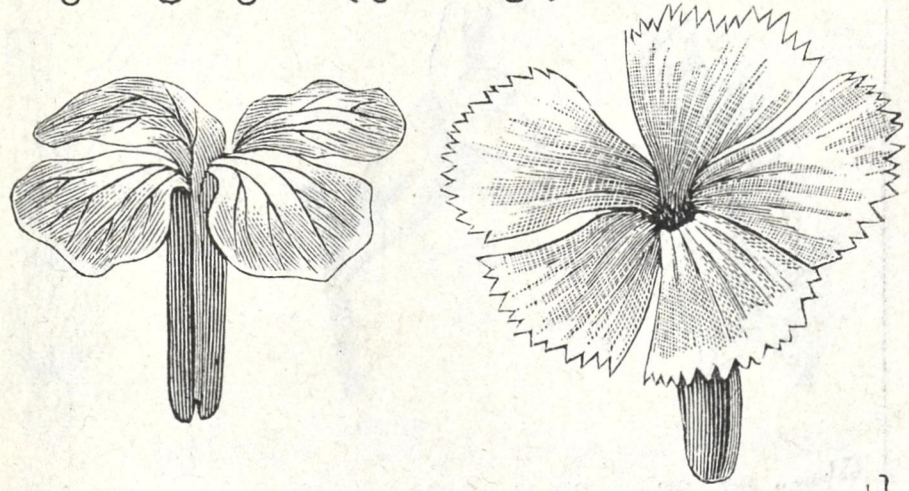
ნახტი 27 და 28
სხვა და სხვა გვა-
რი ბუდეები ყვა-
ლისა.

შესდგება რამდენიმე ნაზი ფერადი ფურც-
ლისაგან. ეს სიფრიფანა ფურცლებიც,

ნახსტი 29, 30, 31, 32 სსკა და სსკა გვანო ჯიღა ევაკილეებისა.

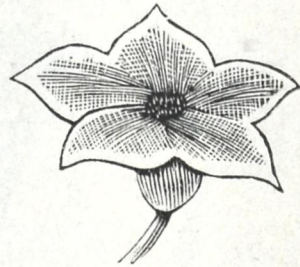
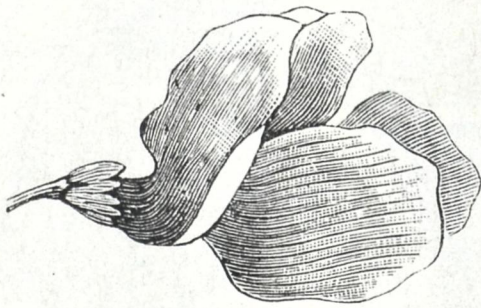
როგორც ფოთლები ბუდისა, ხან სრუ-

33 და 34 სსკა და სსკა გვანო ჯიღა ევაკილეებისა.

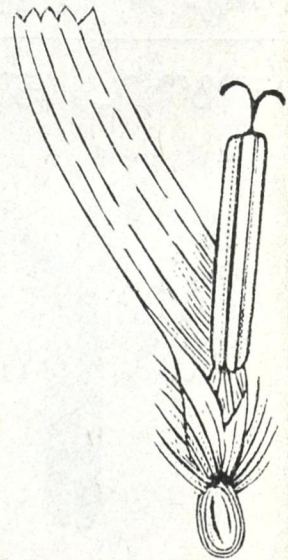
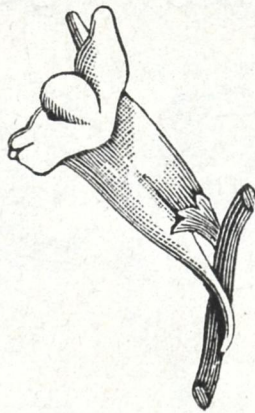
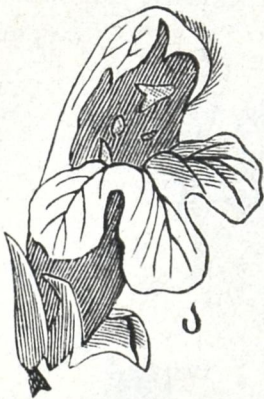
ლიად შეხორცებული არიან ერთმა-

ნეთში, ხან ნახევრად, ხან სულაც არა.
 ამათ არც ერთსა და არც მეორეს არა

| 35, და 36 სსკა და სსკა გვარო ჯილა ვეგვილებისა. |

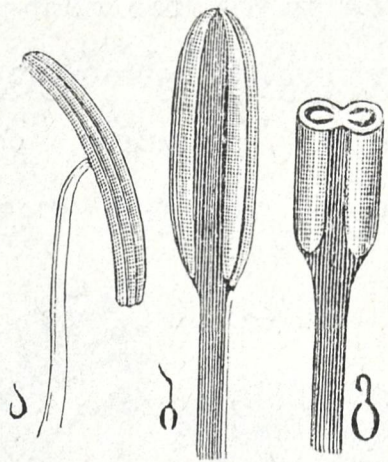
აკვს მნიშვნელობა. უპირველესია ამათში
 შემდეგი ორი ნაწილი: მტვრი-
 ანა და ბუტკო. ჯილა და

| ნახატო 37, 38 და 39 სსკა და სსკა გვარო ჯილა ვეგვილებისა. |

ბუდე-კი მხოლოდ ამათი სამსახურისათვის

არის გაჩენილი. ესენი შეიძლება არც ერთი და არც მეორე ყვავილს არა ჰქონდეს და მაინც ყვავილს არა დაუშავდება-რა: ყვავილი თესლსაც გაიკეთებს და ნაყოფსაც გამოიტანს. არის კიდევ ბევრი ამ გვარი ყვავილი. (იხ. ნხტ. 45, 46). ამისთანა ყვავილს ტიტოქელა ყვავილი ჰქვიან.

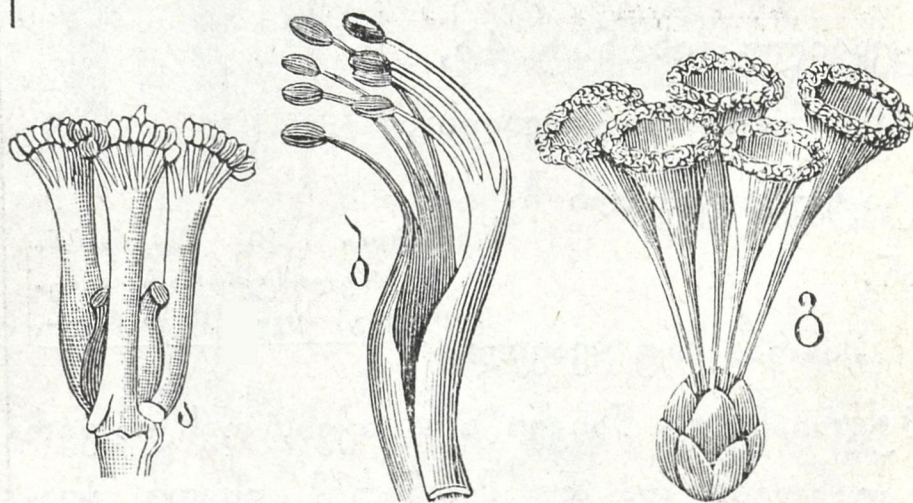

ნახატი 40. მტვრიანანი
 ა) სრული მტვრიანა ბ) აგრესთვი გ) თავი აქვს წაჭრილი.

მაგრამ თუ ყვავილს მტვრიანა და ნასკვი არა აქვს, თესლს ვერ გაიკეთებს და თუ მცენარემ ესეთი ყვავილი გამოიღო, ეს იქმნება უბრალო, ფუჭი ყვავილი.

3) მტვრიანა წმინდა ძაფივით ნაწილებია და ბუტკოს გარშემო აქვს შემომწკრივებული. ესეც, როგორც სხვა ნაწი-

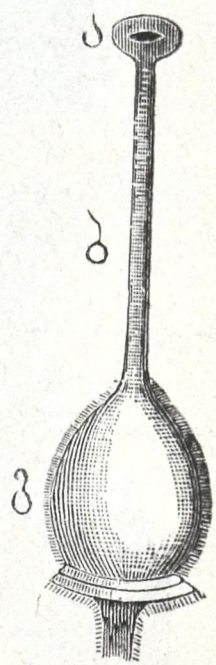
ლები ყვავილებისა, ბევრ გვარია გარეგანი
 შეხედულობით. (იხ. ნხტ. 40). ხან მტვრია-
 ნა ყველა ცალცალკე სხედს ბუტკოს გარე-
 შემო და ხან ისინიც ერთმანეთში ჯგუფ-
 ჯგუფად შეხორცდებიან ხოლმე (იხ. ნხტ.
 41). როგორი მოყვანილობისაც უნდა
 იყოს ნამცეცა თავი მტვრიანასი, სავსეა

ნახატი 41. შესორცებული მტვრიანასი.

ხოლმე მოყვითანო ყვავილის მტვრითა.
 როდესაც ყვავილი შემოვა, მტვრიანას თავი
 გადაასქდება და წამოცვივა ეს ნაყოფიერი
 ყვავილის მტვერი.

4) თუ რომ ეს მტვრიანადგან წამოცვი-
 ვნილი მტვერი ბუტკოს არ დაეყარა, სრუ-
 ლებით უქმად ჩაივლის და ნაყოფი მაინც
 არ ჩაისახება. ბუტკო უპირველესი
 ნაწილია, უამისოდ ყვავილი ვერ
 დაითესლებს; ბუტკოსა აქვს პირი,
 ყელი და ნასკვი ანუ მუცელი (იხ.
 ნხტ. 42). როდესაც მტვრიანადგან
 მტვერი წამოცვივა და ბუტკოს პირს
 დაეყრება, ჩაივლის ყელს და ჩავა მუ-
 ცელში. აქ, მუცელში ბუტკოსა აქვს
 ჩასახული თითო ციციქნა კვერცხი (იხ.
 ნხტ. 43). შეეხება თუ არა იმ ციციქნა
 კვერცხებს ნაყოფიერი მტვერი, თეს-
 ლი ჩაისახება. ბუტკონიც ხშირად შე-
 ხორცდებიან ხოლმე ერთმანეთში
 (იხ. ნხტ. 44).

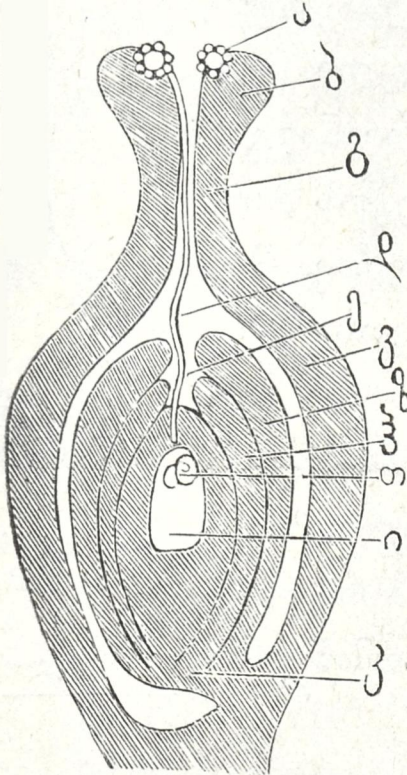

ნახსტი 42. ბუტკ-
 კო. ა) პირი ბ)
 ყელი გ) ნასკვი
 (მუცელი).

დედალ-მამალი ყვავილი

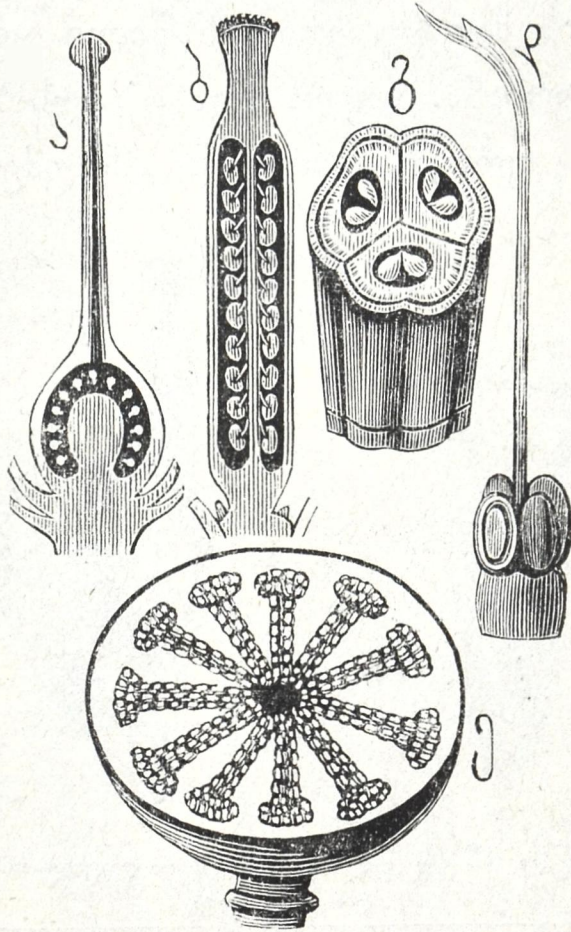
აღვა გაზაფხული, აყვავდა ხე და ბალახი. ყვავის ეკლიანი ბუჩქი, ყვავიან უზარმაზარი ხეები, ყვავის ია,

რომელიც ძლივსა სჩანს ბალახებში: ყველას უზარირიან, ყველა მორთულა, გაზაფხულს ეგებებიან. არა ჰყვავის მხოლოდ კაკლის (ნიგვზის) ხე, თხილი, ტირიფი, მუხა და სხვა-ამათ გვარი ხეები. ამათ რალაც ზანზალაკები მოუსხავთ და თითქოს მოწყენილები გამოიყურებიანო (იხ. ნხტ. 47). მაგრამ არა, ეს ხომ ცილის წამება გამოვა! კაკლის ხეს რალა აქვს დასალონებელი? ისიცა ჰყვავის,

ნახტა 43. ბუტკო თავდათავ ნაჭრილი. ბ) პირი გ) ყელი
 ვ) ნასკვი ანუ მუცელი ბუტკოსი ე) ქუსლი თესლისა ი) ჰანა
 კუჭს ნაყრისა თ) ნაყრი ანუ კვერცხი, რომელიც უნდა იქცეს
 ნასასად ზ) პირველი ფერფლი შემოკრული ნაყრის განშეშო.
 ზ) მეორე პირი ფერფლი ა) მარცვლი მტკრიანასი დ) მარცვლი
 ნამბული ე) თესლი შესავალი კარი.

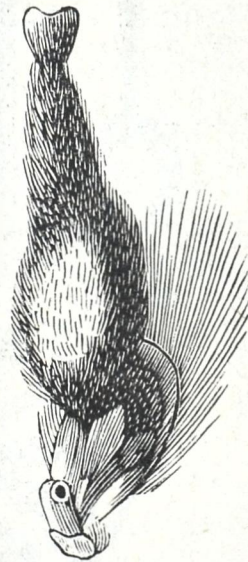
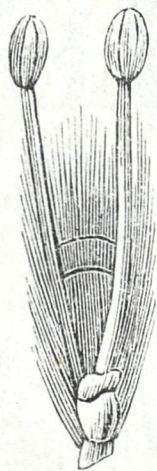
იმასაც უხარიან, მაგრამ იმისი რა ბრალია, რომ მისი ყვავილი ისეთი ჭრელი და ფერადი არ არის, როგორც სხვებისა. ეს გრძელ-გრძელი ზანზალაკები (იხ. ნხტ. 48) იმი-

ნახატი 44. სხვა და სხვა გვარი შესწორებული ბუტკონი.

სი ყვავილია, — ამასა ჰქვია მჟადა. როდე-

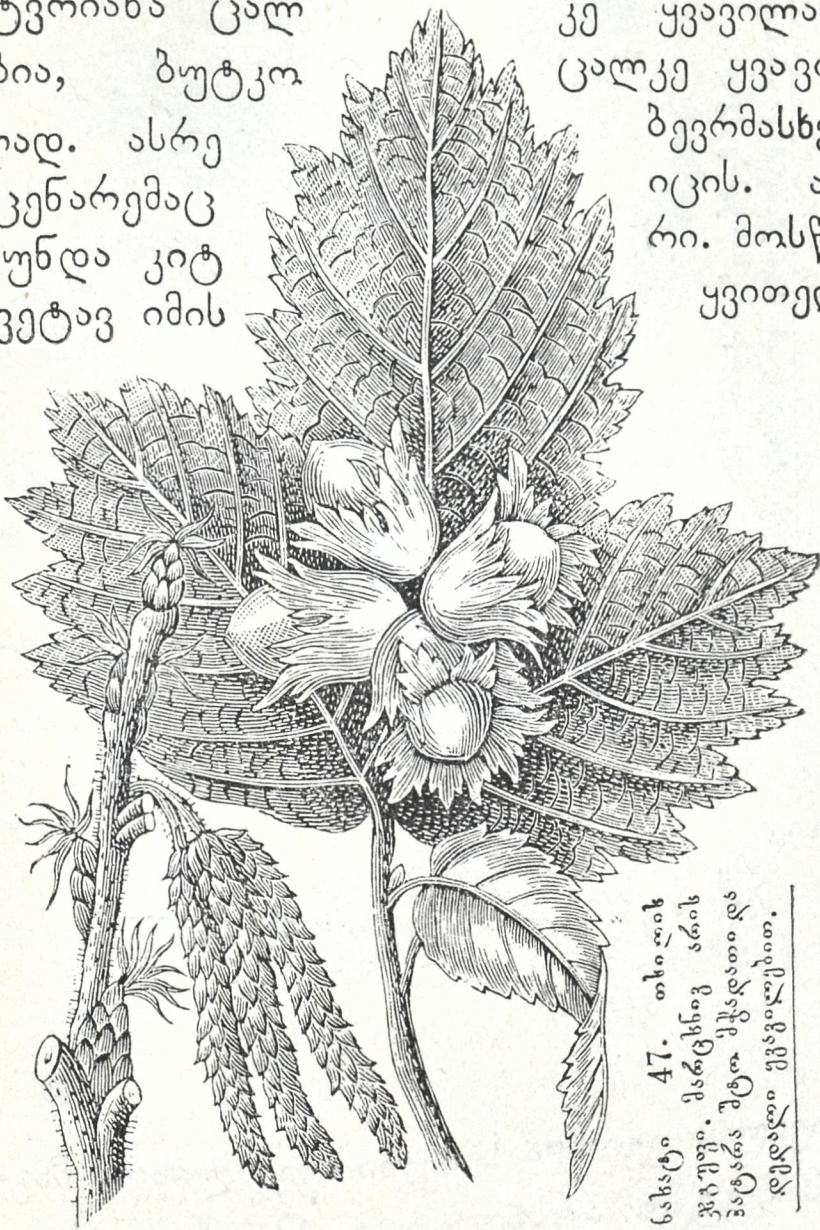
საც კაკალს ფოთოლი გამოუვა, მჭადა
 დამწიფდება, გადიშლება, წამოაბნევს მტ-
 ვერს და მერე თითონაც მოსწყდება და
 ჩამოვარდება. მაშ რა ყოფილა მჭადა? მჭა-
 და არის მარტო ერთი ნაწილი ყვავილი-
 სა—მტვრიანა. სადღა აქვს კაკალს ბუტკო?
 ბუტკო ფოთლის ძირებში მოუძებნე და

ნახსტი 45 და 46 ტიტკელს ვგავილები.—დედალაშქარს ვგავი
 ღი ტირიფისა.

იქ იპოვი. კაკალმა ბუტკო ცალკე იცის,
 მტვრიანა (მჭადა) ცალკე. კაკალი ერთი

ყვავილის მაგიერ ორნაირ ყვავილს ისხავს:
 მტვრიანა ცალ კე ყვავილად
 აბია, ბუტკო ცალკე ყვავი-
 ლად. ასრე ბევრმასხვა
 მცენარემაც იცის. აი
 თუნდა კიტ რი. მოსწ-
 ყვეტავ იმის ყვითელ

ნახატი 47. თხილის
 ჯიშები. მარცხნივ არის
 ნაცარანა შტო მკადამი და
 დედალი ყვავილუბით.

ნახატი 48. კაკლის შტო. მარჯვნივ არის დედაბალი ევაილები, მარჯვნივ მკადა.

ყვაილს, გგონია სრული ყვაილიაო, მაგრამ ბუტკო არსად უჩანს, შიგ სულ მტვ-

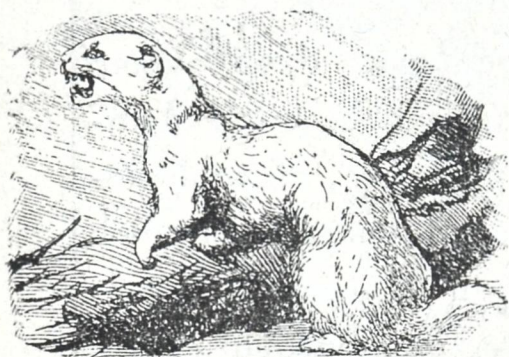
რიანა სხედს. მოსწყვეტავ მეორე ყვავილს,
— ერთი მტვრიანაც არა აქვს, მარტო ბუტ-
კოა შიგ გამოხვეული. ამისთანა ყვავი-
ლებს დედალ-მამალი ჰქვიათ: მტვრიანას
ყვავილი მამალი ყვავილია, ის დაანაყო-
ფიერებს ბუტკოს და მოჰვარდება. ბუტ-
კოს ყვავილი-კი დედალი ყვავილია — ნა-
ყოფს გამოიღებს.

არის ისეთი მცენარეებიც, რომ ერთი
ძირი სულ მამალ ყვავილს ისხავს და მეო-
რე-კი სულ დედალს (ტირიფი, ინდისხურ-
მა...). თუ ერთსა და იმავე ყვავილში არის
მტვრიანაცა და ბუტკოც, ყვავილს ორ-
სქესიანს ეძახიან და თუ მტვრიანას ცალ-
კე ყვავილი აქვს და ბუტკოს ცალკე ყვა-
ვილი — ერთსქესიანს. თუ ერთსა და იმავე
მცენარეს დედალი ყვავილიც ასხია და მა-
მალიც — იმისთანა მცენარეს ერთხუდიანი
ჰქვიათ. და თუ ერთ ძირს მარტო მამალი
ყვავილი ასხია და მეორეს -- მარტო დე-
დალი, ამისთანა მცენარეს ორხუდიანს
ეძახიან.

მოკეთე დედოფალა

ადაური მოკეთეა დედოფალა? ვი-
საცაჰკითხო, გეტყვის: მაწე ცხოვე-
ლიაო. მართლაც-და, თუ საქათმეში
შემოგებარა, მაშინ დაგიმტკიცებს თავის

ნახატი 49. დედოფალა.

მოყვრობას: იქ კვერც-
ხებს გამოჰსუტავს, აქ
წიწილას წაგიღრ-
ჩობს, იქ ვარიკანას
დაჰსუნთქავს (იხ. ნხტ.
49). რასაკვირველია,
ეს მოყვრული საქ-
ციელი აღარ არის,
მაგრამ სიკეთეცა

სჭირს ამ სიავესთან.

ვის არ გაუგონია იონჯა, სამყურა ბალა-
ხივით ფოთოლი რომ იცის (იხ. ნხტ 50).
ღირსებით ამას ვერც ერთი ბალახი ვერ შე-
ედრება—საქონლისათვის პირველია. ერ-
თი უბედურება სჭირს მხოლოდ ამ ბა-
ლახს. ყვაველი იმისთანადა აქვს მოყვანი-

ლი, რომ თესლს თავის თავად ვერ გამოიღებს; და თუ თესლი ვერ გამოიტანა,

ხო ვერც გამრავლდება.

ამ შემთხვევაში შემწედ აღმოსჩენია მას

ნახატა 50. ოანჯა.

მწერი კრაზანა (იხ.

ნხტ. 51). ეს მწერი ამ

ეტანება. არცა-რა

ნებდა იმის თაფლს, მაგრამ

აქვს და ვერა სწვდება. ამ კრაზანას-კი

ის ყვავილის თაფლს

ფუტკარი დაიწუნებდა

მაგრამ ხორთუმი მოკლე

აქვს და ვერა სწვდება. ამ კრაზანას-კი

ხორთუმი გრძელი აქეს; ჩაჰყოფს დინგს იმის მალალ ყვავილში და ამოსწყუნის სიტკბოს, მაგრამ ამ

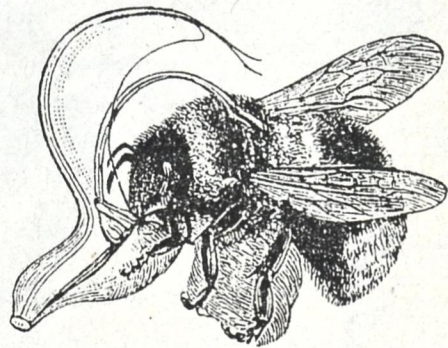

ნასკტი 51. კრანსანს.

დროს დინგიცა და ქათიბიც იმ ყვავილის მტვრით შეეგანგლება ხოლმე. გადაფრინდება ახლა მეორე ყვავილზე

და სწოვს სიტკბოებას ახლა იმისი გულიდგან (იხ. ნსტ. 52). ამ დროს იმ პირველი ყვავილიდგან წამო-

ყოლილი მტვერი მოხვდება ამ მეორე ყვავილის ნასკვს და ყვავილი დაითესლებს. ამ გვარად გადადის ერთი ყვავილიდგან მეორეზე და დააქვს ყველგან თან ყვავილის მტვერი.

ნასკტი 52. კრანსანს სწოვს ნეკტანს (სიტკბოს) ყვავილისას.

ამ კრაზანამ გროვა გროვად იცის მიწაში ცხოვრება და სადაც კრაზანა მრავალია, იქ იონჯაც გახელებული და თავმოწო-

ნებულია, მაგრამ ამათ ახლოს უყვარს
ცხოვრება მინდვრის თავესაც.

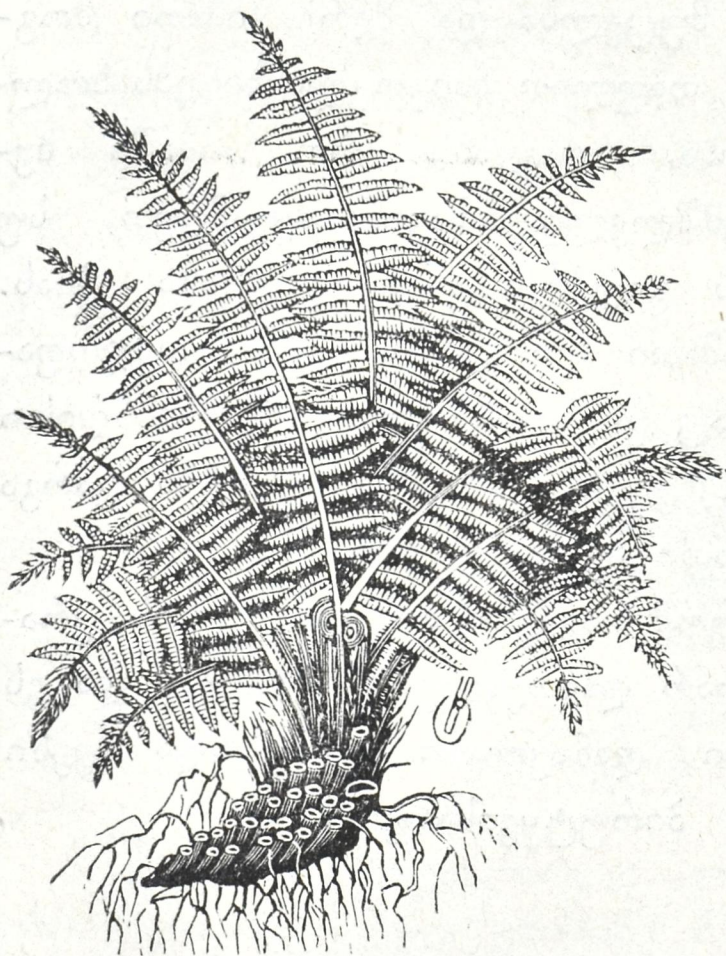
შეიპარება იმათ ბინებში ეს სადაგე-
ლი თავუნია და შინაურულად მოუთა-
როებს: ჯერ იმათი კვერცხებით ამოი-
ყორავს მუცელსა და მერე იმათი მოგ-
როვილი თაფლით ჩაიკოკლოზინებს ხოლ-
მე ყელსა. თავგებს რომ ამაში ხე-
ლის შემშლელი არავინა ჰყვანდეთ, სუ
სინსილას გაუქრობდნენ კრაზანა ჭიას.
მაგრამ იმათი მოსისხლე მტერია დედოფა-
ლა: სადაც კი მოასწრობს ამ უსვინდისო
თავუნას, ქოქს უქრობს — ეტყობა კარგა
ესმის იმათი ავი საქმეები.

ამან რომ თავგები არ გაწყვიტოს, კრა-
ზანა ველარ დაათესლებდა იონჯას და ეს
ხო დიდი დანაკლისი იქმნებოდა ჩვენი
შინაური პირუტყვისათვის.

უყვავილონი

ევრია ისეთი მცენარეც, რომელიც
სრულებით ყვავილს არ იკეთებს.
მაგრამ კი არ გეგონოს, რომ თესლ-

ნახტი 54 წაღწეს (გვიმის)

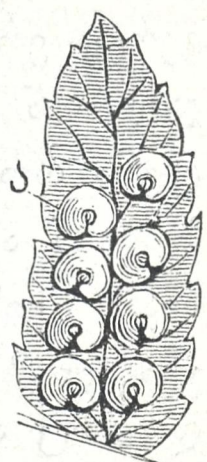
საც არ იღებდეს; უთესლოდ ვერ გაჩნდება

ვერც ერთი მცენარე. გინახავს თუ არა, დიდრონ ფოთლიანი ლამაზი ბალახი, ჩადუნა რო ჰქვიან (იხ. ნხტ. 52), ზოგვან ამ ბალახს გვიმრას ეძახიან. ვის გაუგონია ჩადუნის ყვავილი? არც არავის გაუგონია და არც არავის უნახავს. თუმც უყვავილოა, მაგრამ უთესლოდ კი არა რჩება. ჩადუნის ფოთოლს ზურგის მხრიდან ქინძისთავის ოდენი მისხონი (სხურპლები) აყრია (იხ. ნხტ. 54). თითო ესეთი მისხონი უესდგება რამდენიმე თითო ნამცეცა პარკუჭანებიდან. მისხონი რო მომწიფდება, პარკუჭანები დასქდება (იხ. ნხტ. 57) და გადმოიბნევა ისეთი წმინდა თესლი, რომ კაცი თვალით ვერ შეამჩნევს. შემდეგში—თითო ამ უჩინარი

ნახატი 53. ზავზი.

მარცვლიდგან აღმოს ცენდება
 თითო ძირი ახალი ჩად უნა. ამ
 გვარადვე მრავლდება ხავსი (იხ.
 ნხტ. 53) და ბევრიც სხვა. ამის-
 თანა მცენარეები მრავლდებიან
 ჩრდილსა და ნოტიო ადგი-
 ლებში.

ყველა ამ მცენარეებს ფახიან
 უყვავილოებს. უყვავილო მცე-
 ნარეებსავე ეკუთვნის სოკო,
 ობი, აბელი და მისთანანი. (იხ.
 ნხტ. 58 და 59).

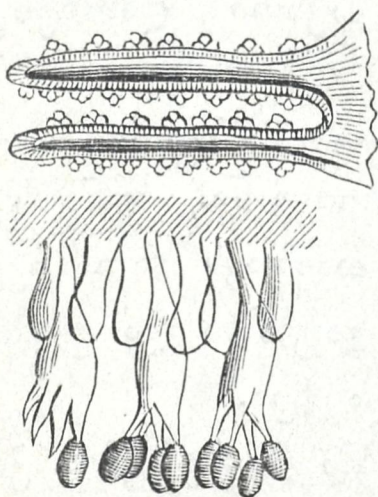
ნახსტი 54. ერ-
 თი კბილი ნა-
 დუნის ფოთ-
 ლისა ზეკრების
 მხრიდან ა) მის-
 სხანი (სსუშა-
 ლი) ფოთლები-
 ს.

ობი რა მცენარეა

ბი ნამდვილი მცენარეა. ისიც ისე
 ამოდის ანუ ჩნდება, როგორც სხვა
 უყვავილო მცენარე. ისიც იზრდება,
 ისიც ხმება ანუ კვდება. ობი, მართალია

ბალახის ფერისა არ არის, მაგრამ მცენარე

ნახსენებ 55. ობი კბილი სო-
კოხი თაკდანთავ ნაჭრითი.
ნახსენებ 56. შიხსოანი ამ ნაჭ-
რითი კბილებისა (ძალიან
ანის ვადიდებულა).

მარტო ფერით როდი
იცნობება. მაგრე რომ
იყოს, ხო მაშინ არც სო-
კო ჩაითვლებოდა მცე-
ნარედ. მაგრამ რა მარ-
ტო ფერი, ამათ არც ღე-
რი აქვთ, არც ფოთლები
და მაინც-კი ნამდვილი
მცენარეები არიან.

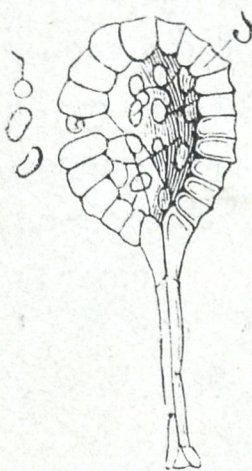
მრავლდებიან ისრევე,
როგორც გვიმრა. ერ-
თი უბედურება სჭირთ
ამ მცენარეებს: მიწაში
არა ხარობენ და რა-

საც საკბილოს მოახელებენ, იმას მოედებიან.

დედამ პური გამოაცხო, კიდობანში ჩაა-
ლაგა და დაკეტა. არ გასულა ოთხი-ხუ-
თი დღე, პურს დაკეტილ კიდობანში ობი
გასჩენია.

ვაჭარმა შაქარი ივაჭრა, გემში ჩაა-
ლაგა და გამოისტუმრა. მოვიდა გემი,

გამოზიდეს საქონელი, გახსნეს ცალები და ელდაკი ეცათ, — შაქარი დაობებულყო.

გლებმა თავისი ოფლით მინდორი მორწყა, ყანა მოიყვანა. ყანა შემოვიდა და თავთავს რო იკეთებდა, ობი გაუჩნდა და გუდაფშუტად გადაექცა.

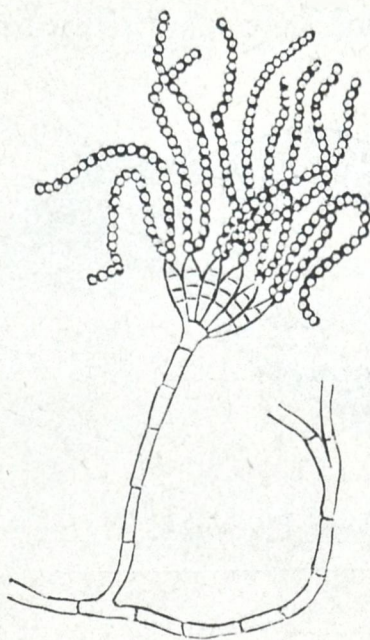
დედაკაცებმა აბრეშუმის ჭია მოიყვანეს; ჩინებულად უვლიან, უხარიანთ — შრომა დაგვიფასდებო, მაგრამ გაუჩნდა ჭიას ობი და ამოუღიბა.

ნასატი 57. მოქონებული და გახეთქილი შარგუჭი თესლისა ბ) თესლები. (მანთან არის გადაღებული.)

მეზვრემ ვენახი დაბარა, გახლა, შექსარა და შეყელა; ვაზმა კვირტი გამოიღო, გადიშალა და პატრონი გაახარა. მაგრამ ახლად გამოსახულ მტევანს ნაცარი გაუჩნდა, მარცვალი დაუკრუნჩხა და გამოფიტა.

ჭიხარ შენთვის შენს ოთახში არხეინად, კარ-ფანჯარა ჩაგიკეტია და ჰსაქმობ.

წვრილ-წვრილი ნაჭ-
ვრეთებიდან შემო-
დის ოთახში ჰაერი,
მაგრამ ჰაერთან ერ-
თად ქურდულად შე-
მოიპარება აგრეთვე
სხვა და სხვა გვარი
ობის თესლეულობა
და მოედება ოთახს:
მოეკიდება წიგნს, წა-
ლას, ჩურჩხელას, აბ-
რეშუმის ტანისამოსს,
მელანს, ღვინოს, ერ-
თის სიტყვით, რასაც-კი სათავისოს მოა-
ხელებს.

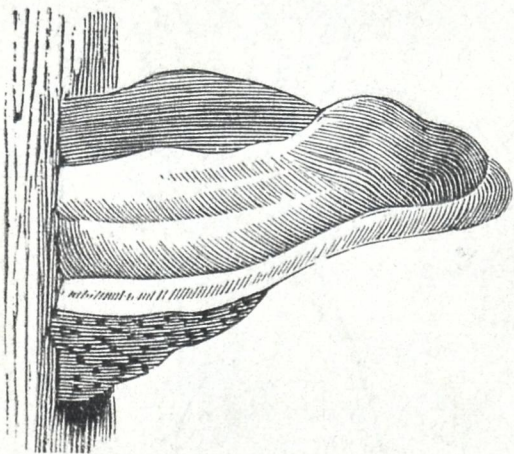
ნასატო 58. ობი

განა მცენარეცა ჰერძნობს რასმე?

ვენ გავიცანით ცვრიანა. ამის ფო-
თოლს რო ხორცეული მიაკარო, ფო-
თოლი თავის თავად იგრძნობს მიკა-

რებას და ზედ გადმოეკეცება. ესევეა ყველა

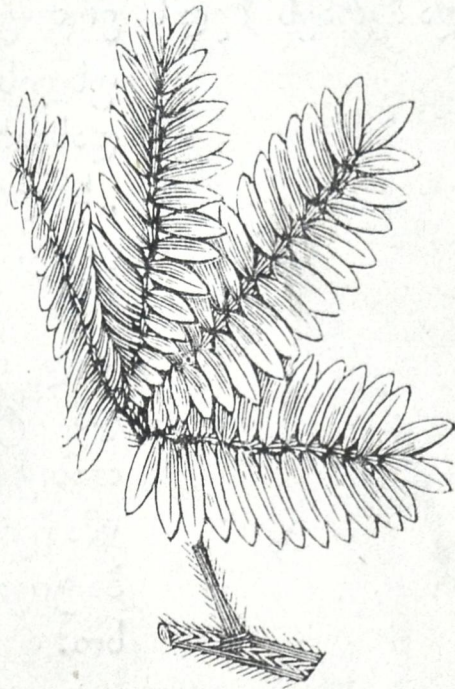
ნახტი 59. აბელი.

ხორცი-ჭამია მცენარე: საჭმლის მიკარებას იმ წამსვე ჰგრძნობს. ბევრია ისეთი ყვავილი, რომ უსათუოდ მზის ჩასვლისას გადიშლება; ბევრია ისეთიც, რომ უსათუოდ მზის ამოსვლისას გადიფურჩქნება და სხვა დროს-კი არა,—მზის

შუქსა ჰგრძნობენ, მაგრამ ესენი კიდევ იმდენი არაფერია.

არის ერთი მცენარე, სახელად „ხელითფას“ ჰქვიან, სხვები მიმოზას ეძახიან. ამ მცენარემ რთული ფოთოლი იცის: თითო ფოთლის ყუნწს ოთხი ტოტი აბია და ათითო ტოტს 15—20 წყვილი ფოთოლი (იხ. ნხტ. 60). რომ ვინიციობაა ერთერთ ფოთოლს ისე, შემთხვევით ხელი ან რამე მოახვედრო, იმ ერთის მაგიერ

ყველა ფოთლები თავის ყუნწს ზედ გა-
 ეკვრებიან, ყუნწი
 ყუნწთან ერთმა-
 ნეთის ახლო მივა,
 სხვა ყუნწებსაც
 თავთავის ფოთლე-
 ბი ზედ გაეკვრიან
 და მთელი რთული
 ფოთოლი მოტე-
 ხილსავით ძირს და-
 ეშვება (იხ. ნხტ.
 61). როგორც შა-
 ვარდენისაგან შე-
 შინებულნი ჩიტი
 გაეკვრის მიწასა,
 ისე იმისი ფოთ-
 ლები გაეკვრიან ხოლმე ყუნწსა. მცირე
 ხნის შემდეგ, როდესაც მცენარე დარწ-
 მუნდება, რომ ფათერაკმა გადაიარაო, ფო-
 თლებიც ისევ დასწორდებიან და ყუნწე-
 ბიც.

ნახატი 60. დამშვიდებული ფოთ-
 ლი „სელიფაფასი“.

კაი სანახავია, როდესაც მთელი მინ-
 დორი პირადებით სულ ამ მცენარით არის

7
5949

მო ფენილი. გადირბენს ცელქი ყმაწვილი,
და ჰკრავს ხელს ერთ-ერთ ფოთოლს, მო-

უხდის თანაც ქუდს და
დასძახებს: „გამარჯობა
„ხელი ფაფას“! და, მართ-
ლაც, მთელი იმ მინდვ-
რის მცენარეები ერთბა-
შად ფოთლებს აიკრებენ
და ტოტებს დაუშვებენ,
თითქო გაიგეს ცელქი
ყმაწვილის მისალმება და
პატივისცემა გადაუხადე-
სო.

ნახატი 61. შექრთალი და დაშვებული ფოთოლი.

ვლ. აღნიაშვილის მიერ
ხელმძღვანელოვ

- 1) „ან“, წერა-კითხვა 10 კ.
- 2) „ბან“, წვრილი ხალხური ლექსები 10 კ.
- 3) „გან“, წვრილი ხალხური ამბები 10 კ.
- 4) „ღონ“, წვრილი ხალხური ამბებივე 10 კ.
- 5) „ენ“, გასართობი. 10 კ.
- 6) „ვინ“, პაწაწა მინერალოგია 15 კ.
- 7) „ზენ“, პაწაწა ბოტანიკა. 20 კ.

-
- 8) უბის ლექსიკონი 30 კ.
 - 9) ხალხური ზღაპრები წიგნი I, გამოცემა
„ქართველთა ამხანაგობისა“ 30 კ.
 - 10) „Первый шагъ“ въ изученіи рус-
скаго языка, გამოცემა „ცენტრალუ-
რი წიგნის მალაზიისა“ 40 კ.

იბეჭდება და ამ მოკლე ხანში გამოვა:

- „თან“, პაწაწა ზოოლოგია 20 კ.